

תוכן הענינים

פרשת חיי שרה

א	לכל זמן – כל דבר יארע בזמנו אשר הועידו לו מן שמיא
א	מה' יצא הדבר – השגחה פרטית ביותר בעניני שידוכים
ד	שהכל נהיה בדברו – הקב"ה לבדו מזווג זיווגים
ח	הכל בידי שמים – הזמן והנדוניה אף הם נקבעים מלעילא
ט	למבעי רחמי – קירוב הזיווג ע"י התפילה
יא	ה' ניסי – כל שידוך ושידוך הוא נס בפני עצמו
יא	היינו בחולמים או ימלא שחוק פיננו – לעתיד יתגלה שכל הרע לא היה אלא חלום ולטובה
יב	חסד עם אדוני – הכל נצרכים לחסדי המקום ולתפילה
יג	ויצא יצחק לשוח בשדה – מעלתה של תפילת המנחה
יד	הגומל חסדים טובים – מעלת הגומל חסד והטובות שיזכה בעבורם
טז	בא בימים – ימלא ימיו בתורה ותפילה ולא יאבד מזמנו לריק

חיי שרה

הגמל את יצחק. וז"ש רש"י 'למה נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק' כלומר, למה המתין הקב"ה בנסיון העקידה עד זמן מיתת שרה, והרי השטן וישמעאל טענו טענתם זה מכבר, לזה אמר 'לפי שע"י הבשורה שנודמן בנה לשחיטה מתה שרה' והיינו ששניהם תלויים זה בזה, והרי הקב"ה רוצה שיהיו 'שנותיהם תמימים' ולא יחסר מימי חייהם אפילו רגע אחד, לזה המתין שלושים וחמש שנה כדי להשלים שנותיה של שרה.

מה' יצא הדבר - השגחה פרטית ביותר בעניני שידוכים

איתא בגמ' (מו"ק יח): 'אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרוובילי מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש' מן התורה דכתיב (בפרשתן כד ג) 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר', מן הנביאים דכתיב (שופטים יד ד) 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא', מן הכתובים דכתיב (משלי יט יד) 'בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת'. ידועה התמיהה מה חידוש יש כאן בזה שמה' אשה לאיש, והרי אנו 'מאמינים בני מאמינים' - שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, ואין דבר קטן או גדול הנעשה שלא בהשגחה פרטית וברצונו ית', ואיזו רבותא יש בעניני שידוכים זיווגים יותר מבדברים אחרים.

אמנם הדברים יתבארו עפ"י הירוע בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (הובא כמעשה איש ח"א ריב), שאף שהקב"ה הוא מנהל עולמו מ"מ פעמים שדרכי ההשגחה מכוסים ונסתרים, שכך עלתה במחשבה לפניו להסתיר

לכל זמן - כל דבר יארע בזמנו אשר הועידו לו מן שמיא **בפרשתן** (כג, א) 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה' ובמדרש (בר"ר נח א) הדא הוא דכתיב (תהלים לו יח) 'יודע ה' ימי תמימים', כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים. ומבאר הגה"ק המהר"י אסאד זי"ע (דברי מהר"א בפרשתן) בהקדמת דברי רש"י 'למה נסמכה מיתת שרה אמנו למעשה העקידה...! דהנה בפרשת וירא (בראשית כב א) מבואר שאחר שערך אברהם 'מושתה' ביום הגמל את יצחק ניסהו הקב"ה בנסיון העקידה, ואיתא ברש"י שם וז"ל, ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים ניסה את אברהם, יש מרבותינו אומרים (פנהדרין פט): אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר, מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו, כלום עשה אלא בשביל בנו, אילו הייתי אומר לו זבח אותו לפני, לא היה מעכב. ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל, שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני, לא הייתי מעכב.

ולכאורה קשה כיון דמסתמא השטן קיטרג מיד בשעת הסעודה למה המתין הקב"ה עד שנעשה יצחק בן ל"ז שנים ורק אז 'ניסה את אברהם... קח נא בנג' והעלהו שם לעולה'... אלא מבאר המהר"י"א, לפי שידע הקב"ה שמכח העקידה תמות שרה, ועדיין לא הגיע זמן מיתתה, וכדי שלא תמות בטרם עת האריך והמתין עם נסיון העקידה שלושים וחמש שנה מאותו משתה ביום

א. ביאור יקר ביאר בזה החידושי הרי"ם, כי הנה בכל שידוך שהוא יש לאנשים חשבונות שונים ומשונים, יש מחפשים דייקא ייחוס רם ומשפחה נכבדה, ויש אדם שבהגיעו לפרק האיש מקדש יביט על מראה החיצוני, ורבים יחפשו אחר בעל ממון ודמים, ובטוח כל אחד בעצמו ששלש אלה בהם התברך מן השמים הם אלו שגרמו לזיווג שייגמר בכי טוב, וזאת באו חז"ל להוציא מליבם של טועים ולהודיעם שמה' אשה לאיש ואין כל סיבה ועילה נוספת לשידוך, וג' מיני אנשים אלו מצאנו בתורה בנביאים ובכתובים. בתורה מצאנו בזיווגו של יצחק אבינו שהלך אליעזר לארם נהריים למצוא שידוך הגון ממשפחה הוגנת ומיוחסת ממשפחת בית אבותיו ושם אמרה תורה, 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר' - שלא יצא השידוך לידי גמר בשום תירוץ ואמתלא שהיא, רק מפני שכך ציווה ה' את הברכה. בנביאים - אצל שמשון הגיבור שהלך אחר עיניו וחיפש אשה לפי המראה - כתוב 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא', והגורם לשידוך היה אך ורק משום שכך רצה המזווג זיווגים, וכן החושב ששידוכו יצא לפועל משום ממנו הרב ישים אל לבו את הפסוק 'בית והון נחלת אבות ומה' אשה לאיש'. כי המגיד מראשית אחרית - הוא יתן שם ושארית.

פניו עד שיש מקום לטעות כאילו ח"ו יש לאל ידו של השנחתו הפרטית, כיצד הקב"ה מנהיג עולמו, מולך האדם לעשות כרצונו, אמנם 'מקום הניחו לנו מן ומביא את בריותיו הנה והנה', מקרב ומרחק אנשים, השמים' בעסקי השידוכים להראותנו בגלוי לעין כל מצרף מקרים שונים וכל זה עבור שידוך אחד שיוגמר

ב. מעשה שהיה בבחור תלמיד מן השורה באחת הישיבות הקדושות בארה"ק, שהוריו נסעו לחוץ לארץ, ולכן בהתקרב השב"ק החליט יחד עם אחד מידידיו לעשות את השבת בצוותא חדא בעיה"ק צפת ת"ו, ולשם כך יצאו לדרכם בעש"ק אל עבר עיר הקודש צפת מבעוד יום, אך מחמת עיכובים שונים נתארכה להם הדרך ודקות ספורות קודם השבת עדיין היו רחוקים מצפת - וקרובים לעיר טבריה, בלית ברירה עצרו מנסיעתם, כי גם הם הבינו שאין זה 'פיקוח נפש' הדוחה שבת להרחיק נדוד עד צפת, בתוך כדי הילוכם רגלי לתוככי טבריה החלו להצטער על שכך עלתה להם, והחלו כדרכו של עולם - במצבים כאלו, להאשים את פלוני ואת אלמוני, מדוע שיחררו אותם מהישיבה, ומדוע נסעו ההורים לחו"ל וכו' וכו'.

בהגיעם לטבריה דפקו על הדלת הראשונה שהיה נראה להם כי דרי הבית הינם שומרי תורה ומצוות, ואכן, בעה"ב שהיה מן היראים והחרדים לדבר ה' פתח בפניהם את שערי ביתו לרווחה, ומיד הזמינם בסבר פנים יפות להיות אורחיו למשך כל השבת, בליל שבת בדרך הילוכם עמו לתפילת השבת, סיפר להם המארח בפליאה, כי באמת אילו היו נקלעים לביתו בשבוע אחר לא היה בידו לארחם אפילו אם רצונו הטוב בכך. כי נתברך בבית מלא בצאצאים, ודוחק רב שורר בביתו - באין מקום מיותר ללון. אלא שמסבב כל הסיבות הכין עבורם את דרכם זה מכבר. והיינו, כי לפני כב' שבועות, יצאו הוא וביתו, למסע אל קברי הצדיקים באירופה, ומתחילה היה זמן חזרתם לפני שבוע ימים, אלא שמחמת עיכובים שונים ומשונים נתארכה דרכם, ונדחה מועד חזרתם בעוד שבעת ימים, כשמעם כי כן, הבינו שחזרתם לביתם תהיה בערש"ק לעת חצות היום, ומאחר שידעו שלא יהיה סיפק בידם להכין כראוי את צרכי השבת לכל בני המשפחה בליעה"ר, על כן קבעו עם ידידים אשר צאצאיהם היו סמוכים על שולחנם בשבועות הנסיעה, שימשיכו להחזיק אותם עד אחר שב"ק. אמנם, כשמוע אנשי החסד אשר בטבריה על ביאתם בעש"ק (ולא ידעו כי רק האב והאם ישבתו בביתם בשב"ק) מיהרו והכינו עבורם את כל צרכי השבת בהרחבה גדולה, בשר ודגים וכל מטעמים, ומכאן השפע הרב שהוצע עבורכם הן במאכל ומשתה הן בלינה... נמצא שבשעה שאתם עמדתם ב'פרשת דרכים' על אם הדרך, כשהינכם מלאים טענות ותרעומת על כל העולם... כבר עמדו התבשילים מוכנים ומזומנים עבורכם בעיה"ק טבריה... ולא היה לכם להלין על רוע גורלכם כלל וכלל. מכאן ילמד כל בר דעת השכל ובינה - בכל מצב אשר ימצא את עצמו, ונראה לו כי רע ומר גורלו, ידע כי אביו אוהבו שבשמים, דואג עבורו, ומכין לו כל מחסורו ברוח ובגשם, ומה לו כי ילין על ה'...

אך בזאת עדיין לא תם ונשלם דבר המעשה, בשבוע שלאחמ"כ בא אחד משני הבחורים בקשרי שידוכין אצל אותו המארח מטבריה, כי בשהותם שם במשך כל השבת, מצא חינו בעיני בעה"ב אשר שלח לברר אחריו, העמיד שדכן, ונגמר הענין בכי טוב. או אז ראו הבחורים שאדרבה, לא זו בלבד, שלא היה להם מקום לתרעומת, אלא אדרבה, כל זה היה בכדי להביאם לתכלית הנרצה, לפתח של שמחה ובנין בית בישראל, וממנו נלמד על הכלל כולו, שאל לו לאדם לבכות ולקונן במר נפשו כאשר יארעו לו מקרים הנראים כאינם טובים, ונראה לו כאילו הוא תוהה וטועה בדרכו כדוגמת בחורים אלו שהגיעו לטבריה ולא ידעו שאדרבה זאת היתה דרכם הנכונה להביאם לטובתם, כי המכין מצעדי גבר מדריכו לאדם שיגיע אל המועיל לו ביותר.

מעשה שהיה בשנת תשע"ד בערב חג השבועות. בבחור ממשפחה ידועה בניו יארק שהגיע זה מכבר לפרק האיש מקדש אך עדיין לא זכה לקיימו בפועל, באחד הימים דיברו בו נכבדות ממשפחה הדרה במאנטריאל שבקאנאדא, על כן נסע הבחור יחד עם ההורים למאנטריאל - נסיעה שארכה כשש שעות לערך, ברכבו של אברך מאנ"ש הדר בויליאמסבורג, אך לדאבון לבם לא יצא מאומה מכל שידוך זה, וחזרו לביתם בפחי נפש. במשך כל דרך חזרתם התאוננו ההורים על מר גורלם ועל שכך אירע להם... לאידך היה בנם הבחור מחזקם בדברי עידוד באמונה ובטחון כי הכל משמים ממעל, ובעזה"ש"ת נמצא בהרבה יותר טוב... ואף כל נסיעתנו לשם היתה בכדי שיצא מזה טובה עבורנו, שהרי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

כעבור ימים אחדים בא אותו בחור בברית האירוסין בשעה טובה ומוצלחת, ונלקח לחתן אצל אותו אברך אשר

בכי טוב, והכל יודוך והכל ישבחוך כי מה' אשה לאיש ובוזה יוכן את המובא בספר 'מעתיקי השמועה' שהגרי"ז מבריסק זצ"ל ביאר, שנכל שאר עסקי העולם בלא הסתר פנים כלל.

הסיעם ברכבו למאנטריאל בדרך הליכתם ובחזירתם, ומעשה שהיה כך היה, אברך זה ששמע את שיחת ההורים עם בנם בחזרם לביתם, וכראותו את חוזק נפשו באמונה עזה ותמימה - שלא נשבר לבו בקרבו, ולא זו בלבד אלא שתקיף באמונתו ב'טופח על מנת להטפוח', שחזק את ההורים בעוז ותעצומות, מיד בהגיעו לביתו שלח 'שדכן' שידבר בו נכבדות עבור בתו, ואכן תוך כמה ימים נגמר הדבר בכי טוב. ללמדך (כי דייקא מתוך הקושי נצמחה ישועתו) כמה סיבב הקב"ה להביא שידוך לידי גמר - שישא הבחור חן וחסד לפני הדרייווער...

מעשה בבחור בן טובים ויר"ש שלמד באחת מהישיבות המפורסמות בארץ ישראל, אך משום מה לא הצליח למצוא את זיווגו, וכה עברו הימים מיום ליום ומחודש לחודש כשלו נשבר בקרבו מחמת מצבו הקשה.

לקראת שבת אחת החליטו בני הישיבה לשבות בשב"ק במירון סמוך ונראה לציון המצויינת של רשב"י, אותו בחור הצטרף ונסע עמם, אך במשך כל השבת הסתגר בחדרו כשהוא שקוע בצער ולא עלה לציון אפילו פעם אחת, רק במוצאי שבת נתעורר בו רצון לפקוד את הציון בטרם יחזור לישיבה, ואכן, בהגיעו אצל הציון פתח באמירת תהלים בהשתפכות הנפש ובדביקות עצומה, עד שלאחר כמה שעות גמר את כל הספר מרישא ועד גמירא. כאשר סיים תפילתו הביט לאחוריו ולא מצא את חבריו שכבר חזרו בצוותא לישיבה, והבין שעתה עליו לחזור לישיבה בכוחות עצמו, אך כיון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו הלך לביתו של אחד מתושבי מירון, סיפר לו מעשה שהיה וביקש ממנו שילוהו סכום מעות להוצאות הדרך, ואמר לו, דהגם שהוא אינו מכירו אך בידו להתקשר לראש הישיבה שלו המכירו, והוא בודאי ימליץ להלוות לו סכום זה, ובהזדמנות ישלח לו את סכום ההלוואה, בעה"ב שוחח עמו על דא ועל הא למשך זמן מה ולאחמ"כ הלווה לו כפי בקשתו ונפטרו לשלום.

היהודי שהתפעל מאד מאצילותו של הבחור מיהר להתקשר לראש ישיבתו וסיפר לו שכך וכך היה מעשה, ובירר אצלו 'מה טיבו' של הבחור כי בת יש לו שהגיעה לפרקה, על כן ברצונו לברר אצלו מה טיבו, למותר לציין, שראש הישיבה הרבה והפליג בשבחיו של הבחור בתורה ובמידות טובות, ואכן מיד שלח הלה שדכן שידבר עם אבי הבחור להציע את השידוך, וכעבור יומיים שברו צלחת בשמחת התנאים בשעה טובה ומוצלחת בבית אבי הכלה בעיה"ק מירון, ונתברר למפרע, שתפילתו במוצאי יום מנוחה הרקיעה שחקים, ועל ידה זכה לישועה הגדולה, ולא עוד, אלא אף בעיני בשר ראה דבגלל שהאריך בתפילתו באותה שעה זכה לראות בישועתו, שהרי איחורו גרם לו לפגוש את חותנו לעתיד, ועי"ז באו בברית האירוסין ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל.

ג. מעשה בעשיר שחשקה נפשו בבחור תלמיד חכם מופלג עבור בתו, והלך אל הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בבקשה שיראהו מיהו הבחור המופלג ביותר בישיבתו הרמה כי ברצונו לקחתו כחתן לבתו, השיב לו החת"ס, בסוף הזמן הנני מעביר את כל הבחורים בכור הבחינה, אז אדע בבירור בטיב כל אחד ואחד, שוב נא עתה לביתך, ולאחר שיגיע עת המבחן אשלח אליך את הבחור המיועד. בסוף הזמן בחר החת"ס את הבחור המהולל ברוב התשבחות, נתן בידו כתב צרור וחתום - בו כתב אל הגביר 'מוכ"ז הוא הנבחר להיות חתן לוקח בתך', וביקש ממנו שבדרכו הביתה יאריך דרכו למקום מגורי הגביר ויתן לו את האיגרת. הבחור שלא ידע איגרת זו מה טיבה וגם קצרה נפשו בדרך, לכן פנה אל אחד מחבריו אשר דר בסמיכות למגורי הגביר, וביקש ממנו שימסור מכתב זה אל הגביר, והלה הסכים לזה, בבואו אל עירו סר תחילה לבית הגביר ומסר לו את האיגרת, פתח הגביר וראה שהבחור העומד לפניו הוא המיועד לו, ומיד שלח לדבר בו נכבדות ונגמר השידוך בכי טוב. והתברר בחוש דרכי ההשגחה העליונה לסבב כל הסיבות עד שיצא לאור רצונו ית'.

מסופר על הגאון רבי שמואל שטרשון זצ"ל (בעל הגהות הרש"ש על הש"ס) שהיה מנהל קופת גמ"ח, באחד הימים בעת שישב בבית המדרש ועסק בתורה ניגש אליו אחד הלויים ברצונו להשיב הלוואתו, נענה לו הרש"ש שאין בידו עתה שטר חובו אלא בביתו, אך הלווה השיב שסומך הוא על מע"כ שיאבד את השטר מן העולם ונתן לו את שטרות הכסף כסכום ההלוואה. הכניס הרש"ש את השטרות לתוך הגמרא בה למד והמשיך ללמוד ברוב עומק ועיון עד ששכח מכל אשר נעשה, וכשסיים לימודו החזיר את הגמרא עם הכסף למקומה בארון הספרים וכמובן שלא קרע את שטר החוב. כעבור זמן מה בדק הרש"ש את חשבונות הגמ"ח ועבר על שטרי החוב, וראה את אותו השטר המעיד על חובו

להדיא בדברי הגמ', כי אין מציאת הזיווג תלוי בשום סיבה בעולם, לא בחשיבות המשפחה ולא בממון ואף לא בכשרונותיו המופלגים של החתן או של הכלה, וגם לא בחריצות השדכן וכיוצא בזה, אלא הכל תלוי במאמרו וברצונו של הקב"ה שהוא 'מושיב יחידים ביתה' (תהילים סח ז), וכפי אשר נקבע עוד בטרם יצירת הולד כי בת פלוני תהא לפלוני.

וכבר נשתברו קולמוסים רבים לחזק לכבות נשברים ולרומם רוחם של הממתנים לזיווגם או לזיווג של הבן והבת, ובאמת יש להם להשיב נפשם בדברי הכתוב בפרשתן (כד ג) 'וען לבן ובתואל ויאמרו מה יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב', וכתב

מחויב האדם לעשות השתדלות הטבעית, הן בענייני הפרנסה ש'בזעת אפך תאכל לחם', והן לגבי בריאות הגוף שצריך לילך לרופא וכל כיוצא בזה, אכן לגבי שידוכים אין מקום להשתדלות כלל, שאין צורך להתרוצץ משדכן פלוני למשנהו ולחזור אחר אבידתו, אלא מה' אשה לאיש ואין לו לאדם אלא לישא עיניו למרום בתפילה ובתחנונים מלפני הקב"ה שהוא 'השדכן האמיתי' המזווג זיווגים ואין עוד מלבדו.

שהכל נהיה בדברו - הקב"ה לבדו מזווג זיווגים

איתא בגמ' (סוטה ב.) 'ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני ומבואר

של הלווה וכבר עבר זמן הפירעון, ופנה אליו בבקשה להשיב את ההלוואה כפי התחייבותו, טען הלווה פרעתי אולם הרש"ש שפרח מזכרונו מה שהיה עמד על שלו שעדיין החוב בעינו קיים וכפי שמוכיח השטר, שהרי אם אכן פרע מדוע לא נטל הלווה את השטר, ואמר לו הרש"ש שאין בידו למחול 'לפנים משורת הדין' כי אין המעות שלו אלא הם כספי ציבור ותבעו לדין תורה.

פשיטא ואין צריך לומר שכל בני העיר האמינו לרש"ש והוציאו לעז על הלווה כי גנב הוא, ויגדל הבזיון עד לב השמים עד שנאלץ בנו שעמד סמוך לפרק 'האיש מקדש' לברוח מהעיר כי לא היה מסוגל לשאת ולסבול את כל החרפות והגידופים. לאחר זמן הוצרך הרש"ש לעיין באותה גמרא ומצא בה את שטרות הכסף, ומיד נזכר בכל המאורע כיצד פרע הלווה את חובו ואכן הוא הצדיק דמעיקרא בטענתו 'פרעתי', ונבהל מאוד על שגרם לו צער גדול ונורא. תיכף ומיד הלך אליו לפייסו ולבקש מחילתו, אך הלווה טען כנגדו שאין בידו לתקן את המעוות שהלא יצא עליו שם רע שהוא גנב ואף בנו הוצרך לגלות ממקומו, ולא עוד, אלא שכל בני העיר יאמרו שהרב מפייסני רק לגודל טוב לבו ולא יאמינו שבאמת נמצאו המעות. אמר לו הרש"ש שלח להביא את בנך ואקחהו לחתן לבתי, ובכך יודע בבירור כי אכן אתה צדקת ואני טעיתי, ומנפלאות תמים דעים לגרום לרש"ש לשכוח מהפירעון, ולגלגל כל המעשה - כדי שישתדך רב העיר עם סנדלר העיר כי זה השידוך שהיה מיועד לו מן שמיא.

סיפר הרה"ק הפני מנחם ז"ע, על יהודי אחד פשוט מהעיר ווארשא, שהיה מרבה לפקוד את מעונו של אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' ז"ע ומפציר בו שיברכו ויבטיחו בעשירות וריבוי נכסים, והרבי לא ברכו, אך הלה לא הרפה עד שהרבי נעתר לבקשותיו ובירכו בעשירות.

ואכן נתקיימה ברכת הרבי ועלתה קרנו של היהודי בעשירות גדולה עד שנהפך להיות אחד מעשירי העיר ווארשא, והנה, בן יחיד היה לו ל'עשיר' אשר החל להתקרב לגיל בן י"ח לחופה, באחד הימים אירע אסון נורא, הבן נקלע לתאונה נוראה (עקסידענט) ונעשה בעל מום נורא ברגליו. מכיוון שכן הוכרח לקחת שידוך בת טובים את בתו של החייט העני והדלפון של ווארשא, אשר הסכים לתת לו את בתו, לאחר שהתחייב לשלם את כל הוצאות הנישואין ודמי נדוניה כהוגן. בצר לו נכנס היהודי אל ה'אמרי אמת' בבכי תמרורים, על מצבו של בנו ועל השידוך שאינו הגון שנקרה לידי בהכרח ממש. אמר לו הרבי, הנה ארבעים יום קודם יצירת הולד הוכרז כי זהו זיווגו של בנך, על כן, לא ברכתך בעשירות כי ידעתי שכשתהיה מעשירי העיר לא תסכים לזווג את בנך היחיד אלא לבת גדולים או לבת עשירים ובעלי ממון, אך משהתעשרת סיבב הקב"ה שיהפוך בנך לבעל מום, וכך יסכים לישא את בתו של החייט, כפי שנגזר עליו מקדמת דנא. והדברים נוראים ומבהילים.

ד. והמשיך הרב מבריסק לומר, שמא תאמרו אם כן למה אף אני פונה לשדכנים ועושה השתדלות לצורך שידוכי בניי, באמת אין בזה צורך ותועלת אלא כדי להרגיע את ה'נערווען'...

ה. כתיב בריש פר' ויצא (כח יב) 'והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', וביארו צדיקים עפ"י דברי המדרש

באר הפרשה - היי שרה

ה

הרשב"ם, וז"ל, לא נוכל דבר אלא - 'לא הסתירה ולא' (אנו) רוצים או לא רוצים, כי הקב"ה עשה זאת -
הבניין תלוי ברצוננו, כי על כרחנו (יקרה הדבר בין אם

(ב"ר סח ד) 'מטרונא אחת שאלה את רבי יוסי בר חלפתא, לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לשה. אמרה
לו מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו, אמר לה הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, בתו של פלוני לפלוני, אשתו של פלוני
לפלוני... אמר רבי ברכיה כלשון הזה השיבה רבי יוסי, הקב"ה יושב ועושה סולמות, משפיל לזה ומריד לזה, ומוריד לזה
ומעלה לזה, הדא הוא דכתיב (תהלים עה ח) כי אלוקים שופט זה ישפיל וזה ירים'. וביארו, כי אין כאן מחלוקת, ולא בא
רבי ברכיה אלא להשלים את דבריו של רבי יוסי - שהקב"ה יושב ומזווג זיווגים, שפעמים הרבה יש מי שמחשיב עצמו
יותר מידי ולא נאה לו להשתדך עם פלוני הנחשב כפחות ממנו, והרי שידוך זה הוא הזיווג שהוכרז למעלה 'בת פלוני
לפלוני', מה עושה הקב"ה - פעמים יגביה הבורא את הנמוך ופעמים ישפיל את הגבוה, וזהו אומרם הקב"ה עושה
סולמות מעלה לזה ומוריד לזה. לכן, לעת כזאת כשהלך יעקב אבינו לתור אחר זיווגו הראהו הקב"ה בחזיון הלילה
'הנה סולם מוצב ארצה' שהשידוכים הרי הם כסולם כמו שנתבאר.

אמור מעתה, כמה פתאים אינשי, אשר בבואם לארס את צאצאיהם, יחשבו 'חשבונות רבים' האם המדובר או
המדוברת יש בו די והותר 'חשיבות' עבורם, אם מפאת הממון ואם מפאת הייחוס, ולרגע שוכחים המה ש'מה' אשה
לאיש', וזה השידוך אשר נגזר משמים כבר ארבעים יום קודם יצירת הוולד, כשיצתה הבת קול ואמרה 'בת פלוני
לפלוני' הוא אשר יקום ויהיה. וכמה ישנם אנשים ההורסים לעצמם את חייהם במו ידיהם על ידי חשבונות הללו.

בענין אלו ה'סולמות' מצינו בספר 'חסידיים' (סימן רטז), אם ראית רשע עשיר, המצליח בכסיו, ועקב עשרו הוא משיא
את בניו עם אנשים חשובים וגדולים. אל תתמה, אלא דע לך שכל סיבת ומטרת עשרו שנתן לו הקב"ה, הוא רק
בכדי שיקחו אנשים גדולים וצדיקים את צאצאיו להינשא עמו, שאילמלא עושרו לא היו מתחתנים עמו עקב רשעותו.
ומדוע זוכה אותו רשע הן לעשירות הן שגדולים מתחתנים בו. דבר זה בא לו, או מזכות אבותיו העומדת לו. או
משום שהיו מביישים אותו ומבזים אותו קודם לכן, וזכות אותו ביזיון אשר ספג היא שעמדה לו לזכות לעושר ולחתנין
רבנן (נלמד מכאן). א. כי אף הרשע יזכה לכל הטובות אם ישתוק למחפיו, ק"ו למי שאינו רשע אם אך ישתוק - מה טוב חלקו וחבלו. ב. ראה כמה
מסובב הקב"ה בעולמו כדי שייגע לכל איש זיווגו ההגון לו).

ולזה יש שהמליצו שלכן מברכים בעת התקשרות שידוכין 'שיהא הזיווג עולה יפה', היינו שלא יצטרכו להשפיל
הגבוה, אלא הקב"ה יגביה את מי שפחות בחשיבותו מביניהם.

בעניין זה אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישווא זי"ע בדרך צחות לבאר מדוע מברכים בשמחת נישואין ברכת
'שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם'. כי יסוד ושורש כל הקשיים אשר יש ב'שידוכים' או
בשלום בית שאחד מחשיב את עצמו יותר מחברו לאמר, הנני מיוחס יותר מהשני, על כן אנו מברכים את החתן
והכלה שישמחם הקב"ה 'כשמחך יצירך בגן עדן מקדם' כמו אדם וחווה ששהו בגן עדן ולא היה להם כל הבדל ביחוס,
כך גם הם ישמחו בנעימים ללא התנשאות מצד הייחוס.

בדרך אחרת ביארו בברכה זו, כי מעשים בכל יום שההורים יחשבו לעצמם, הייתי יכול להשיג שידוך נאה ומכובד
יותר, חשוב יותר וכו' וכו' לזה אומרים 'שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם', וכמו שאז לא
היה בידו לבחור לעצמו כי אם את חוה, ולא היה שייך אצלו לקחת שידוך אחר המתאים וכיו"ב. כיו"ב לדידן, אחר
גמר השידוך ידעו שזה היחיד המתאים ביותר והראוי ביותר לרום מע"כ (אמרי אמת ליקוטים - נשואין. ועוד ספרים).

ו. סיפר הגר"א מוויילנא, שבאחת ממסעות הגלות שערך התאכסן בבית בעל הבית אחד אשר ארחו בכבוד גדול,
והיה בעל הבית מכבד את בני ביתו באופן מופלא מאד, בהגיע זמנו של הגר"א להמשיך במסעו, ונפרד לשלום
מ'בעל האכסניא' נשאל הגר"א, האם מצאה הנהגתי חן בעיני רבינו, נענה הגר"א כי ממש נתפלא למראה הנהגה
חשובה כזו, ענה היהודי אין לרבי להתפעל כל כך, כי כל זה הוא רק משום מעשה שהיה.

וזה דבר המעשה - בימי עלומי הייתי עילוי גדול מאד ושמי הטוב הלך לפני למרחקים, ואכן מיד בהכנסי לעול
תורה ומצוות נלקחתי להיות לחתן לבת אחד מעשירי עיירה פלונית, חותני התחייב על 'נדן' (ברוניא) גדול מאד, מחמת
היותי כה צעיר לימים הוקבע זמן הנישואין לכשאהיה בן כ', והוסכם עם חותני שלא יסלק כעת עתה את כל הנדן,
אלא בשבע השנים הבאות ישלם עבורי ל'חברותא' שאוכל להוסיף ולהתעלות בתורה ויראה, ובזמן הנישואין יסלק

את השאר. כאשר קרב ובא זמן החתונה ירד חותני מנכסיו ונעשה עני מרוד, מכיוון שכן, החליט אבי לבטל את קשרי השידוכין, על אף שאני לא נתתי את הסכמתי לכך, ביודעי את חובת 'הכרת הטוב' שיש עלי על כל השנים ששילם עבורי ל'מלמד'. לא ארכו הימים ושוב באתי בברית האירוסין ונישואין עם בת עשיר אחר. אך לדאבון לב נתגלה בי מום כלשהו כעבור זמן קצר, הלכנו לדרוש ברופאים ולאחר בדיקתם אמרו שאין רפואה למכתי, משכך, עמד העשיר שאגרש את בתו, וכך נשארתי חסר כל, כשדבוקים עלי שני כינויים – עזיבת שידוך וגרוש, ברוב יגוני פניתי לדור ב'הקדש' (בית ההקדש היה מיועד לכל חסרי בית...) שם ישבתי גם בכיתי, עד שניגש אלי יהודי אחד ושאלני לסיבת בכיי המר, גיליתי בפניו את כל מסכת חיי ואת המום שמצאו בגופי, נענה היהודי ואמר לי, הנה מכיר אני נערה אשר גם לה יש מום הדומה לשלך, אולי תשתדכו ביניכם וכן הוה.

לאחר החופה משנכנסתי לחדר הייחוד סיפרה לי הכלה כי גם היא לא נולדה עם מום זה, אלא הוא נתגלה אצלה זה לאחורונה, אחר שנתארסה לפני כמה שנים עם עילוי גדול, ונתבטל השידוך מפני חוסר ממון, ומרוב צער ויגון נולד אצלה המום, מיד הבנתי שזו היא ארוסתי משכבר הימים, וכל סבלה בקבלת המום היה אך ורק בכדי שיסכימו הכל שננשא שנינו, עתה אמור נא לי רבי, האם לאחר שהיא סובלת בגיני עד עצם היום הזה אין זה מן החיוב שאכבדנה בכל לבי נפשי ומאודי. סיים הגר"א ואמר, כדאי היה לסבול את כל נדודי הדרכים, בכדי לשמוע מעשה זה המלמד לאנוש בינה, עד כמה מנהיג הקדוש ברוך הוא את עולמו בחשבון בהשגחה הפרטית על כל נברא ונברא, בכל פרטיו ועניניו, ואי אפשר לו לאדם להתחכם נגד גזירת הבורא יתברך, כמו אלו שעזבו את השידוך, ולבסוף נישאו זה לזה, אלא שהמתחכם מסוכן הוא לקבל מום כדי להעמידו על מקומו הראוי לו.

הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל שימש בכמה וכמה ישיבות כראש ישיבה, באחת מהישיבות אירע דבר, בבחור שהתחצף נוראות אל צוות הישיבה – המשגיחים וראשי הישיבה... לאור הנהגתו היו אלו דנים הרבה באסיפותיהם אודות הבחור הלז, ובכל אסיפה ואסיפה גמרו אומר לזרקו מכותלי הישיבה, אלא שחזקה עליהם טענתו של רבי חיים ברים שאינו מסכים לשילוח בחורים – ואם הבחור יתחייב 'גלות' הרי הוא גולה עמו...

עד שבאחד הפעמים הגדיל הבחור עשות, ובטרם יציאתו ל'שבת חופשה' ניגש אל המשגיח ו'הדריך' אותו סדר הנהגתו בימים הבאים כיצד... מיד בחזרם אחר שבת החליטו צוות הישיבה לזרקו אפילו במחיר שיפסידו את הגאון רבי חיים עמו גם יחד... ואכן, רבי חיים נטל את צקלונו הדל ופנה לפתחה של הישיבה – שם פגש ביהודי מבני חו"ל, שניגש אליו והחל מברר אצלו על אותו הבחור, ברגע כמימריה הבין ר' חיים שאותו היהודי כבר גמר אומר לגמור את השידוך ולא בא אלא להרגיע את עצמו כשישמע כמה מעלות טובות על הבחור, על כן השיבו, מה אומר ומה אדבר, אגלה לך מצפוני לבי, זה עתה יצאתי מאסיפת צוות הישיבה, וכולם כאחד נמנו וגמרו לומר שזה הבחור 'יחיד' בדורו הוא, ובין כל 86 בחורי הישיבה אין עוד בחור כזה... (ומשראה ר' חיים שעדיין עומד האיש לעלות ולברר אצל שאר אנשי צוות הישיבה, קראו שוב, ואמר לו, רבי יהודי, חוסו על זמנכם היקר, חבל על הטירחה שבעליית המדרגות, אין כזה בחור בכל הישיבה, חטוף וקח לך בחור כמותו ל'חתן' וכן עשה, למותר לציין שלמחרת היום נגמר בשידוך וממילא גם ר"ח הוחזר לישיבה כי ממילא עומד הבחור לקראת 'סיום' עם הישיבה).

ז. הנה ה'שידוך' הראשון מששת ימי בראשית היה 'ויאמר ה' א' לא טוב היות האדם לבדו... ויפל ה' א' תרדמה על האדם וישן' (לעיל ב ח-כא), יש שרמזו כי פעמים רבות מתעקש אדם לומר רצוני דייקא בשידוך פלוני, או לאידך פעמים שיאמר שידוך זה הס מלהזכיר... לכן אמר הקב"ה לאדם אני אשיג לך 'זיווגך' ההגון לך, אפיל עליך תרדמה ובזה הזמן אציג לפניך זיווגך, ו'כזה ראה וקדש', וכדאמרי אינשי 'אל תעזור ואל תפריע...'

וכבר אמרו כי מחסדי הבורא שנתן להורים להתעסק בשידוכי בנם וביתם, והקב"ה נותן להם 'הרגשה' כאילו הם אלו שהסכימו או הורידו את השידוך – אף שבאמת כל מערכת השידוכים מתנהלת לה רק מן השמים, כי הבה נתבונן זה קרוב לעשרים שנה מגדלים האב ואם את בנם ובתם ביגיעה, עמל ויזע, משנות ילדותו הדירו שנתם בלילות, ומשגדל הוליקו אותו לבית תלמודו וכו' וכו' כידוע לכל 'צער גידול בנים' מהו... חשוב נא איך ייראה דבר, כשיגיע עת דודים וינשאו הבן או הבת לזיווג שיבוא מאליו מן השמים, מבלי שיהא ביד ההורים לחוות דעתם בענין... על כן חס הבורא על האב והאם ונותן להם 'שירגישו' כאילו יש להם גם 'חלק' בהחלטות הזיווג, אבל באמת אין זה אלא דמיון... המכיר בזה תשלחו נפשו בכל תקופת השידוכים, והיה זה שכרו.

וכן פירש הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע את הנוסח 'העומד מצד בנו החתן' כי אין האב אלא עומד מצד,

ומבאן, נלמד לכל עניינינו ש'רצון אבינו שבשמים' הוא אשר יקום ויהיה, וכפרט הנלמד מן הכלל נלמד לענין השידוכים כי הזיווג שהוכרז מן השמים יעלה ויבוא ויצא לפועל בזמן שגזר הכורא וכאופן שגזר הכורא, ואם

בן 'דאגה מנין'. כללו של דבר, כי הקב"ה לכדו הוא עשה ועושה והוא מסבב כל הסיבות, והרבה דרכים למקום להביא לגמר השידוך כפי אשר עלה בדעתו, ושום מכשול ומניעה לא יוכל לעכב בדבריו.

ואת הכל עושה הקב"ה בכבודו ובעצמו. ולא עוד שפעמים מעמידהו הקב"ה בצד שלא יפריע ב'חכמתו' ובחששותיו, אלא ככל אשר יגזור ה' כן יקום וכן יהיה (יסוד צדיק עמו רפג).

ובזה ביארו דלכן 'ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני' (סוטה ב.), והיינו שבשעה שההורים עדיין לא התחילו לעשות מאומה לטובת הולד כבר הוכרזה ע"י בת קול בשמים 'בת פלוני לפלוני'. כי 'שלושה שותפים באדם, הקב"ה אביו ואמו' (קידושין ל:), וכדי שלא יאמרו ההורים אף אנו 'שותפים' בעסק זה, רצוננו בשידוך פלוני, שידוך פלוני אינו 'מתאים' לנו, ע"כ, קובע הקב"ה את הזיווג בטרם יעשו אביו ואמו שותפים, וכביכול יעשה כרצונו...

ח. יש שאמרו שלכך קוראים להתקשרות השידוכין בשם 'ווארט', שפירושו בשפת ה'אידיש' - דיבור, לרמז 'שהכל נהיה בדברו', כל שידוך שנגמר נעשה אך ורק במאמרו יתברך. והמשכיל יבין שלא ל'דאוג' בענייני שידוכין, כי ממילא מתנהל הכל על פי מאמר ה', וכשיבוא הרגע הראוי והנכון, יסבב 'מסבב הסיבות' שיבוא הדבר אל סיומו. הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע סיפר פעם לאחותו הצדקנית אשת חבר להגה"ק מסטייפעלע זצוק"ל, היום היה אצלי יהודי שבא לברר אודות בחור (לענין שידוכים), והנה כששאלני על 'יראת שמים', עניתיו 'ס'קען זיין בעסער' (יש לו במה לשנות דרכיו ולהתעלות יותר ממצבו העכשווי), כמו כן כששאלני על 'התמדתו ואהבת התורה שבקרבו', עניתיו 'ס'קען זיין בעסער'. כך עניתני על כל שאלותיו וספיקותיו, ורציתי בזה לרמז לו - אין הבחור ראוי לך. על כל דבר נענה האיש ואמר, מבין אני שאין בו כל חסרון שהרי אין 'מושלמים' בעולם הזה, ומכיוון שהרבי אינו אומר אלא שיש לו מקום להיטיב דרכיו משמע שהוא עומד על דרך טוב... וה'חסרון' היחיד שיש לו שעדיין יש לו מקום להתעלות, הרי זה ה'חתן' המתאים לי, ועוד באותו היום נגמר השידוך בכי טוב. ובכן, אמר החזון"א, הבט נא וראה, האיך שהקב"ה מנהיג את עולמו, הרי יהודי זה 'בר דעת' הוא, ואף אני אמרתי לו דברים (כמעט) מפורשים 'יש לבחור הרבה מה לשנות ולהיטיב את מעשיו', והאיך נהיה כדבר הזה, שהבין מדברי שאין כל חסרון בבחור, אלא, בהגיע העת והזמן לזווג את בת פלוני לפלוני, נהפך כל העקוב למישור, ו'תקפוץ' הארץ ואף השמים אם יצטרכו לזה, ה'חכם' יהפוך לסכל והשומע לחרש, והשידוך יגמר... 'כי מה' אשה לאיש' (מ"ק יח:).

מעשה באיש שהציעו לו 'בחור' לבתו, נהג האיש כמנהג בני ישראל ובא לשמוע את חוות דעתו של המשגיח, המשגיח שהכיר את הבחור וידע שעפ"י הלכות שמירת הלשון מותר לו לענות אמת לאמיתה, ענה (ב'לשון הקודש' כמנהג בני עדות המזרח מימות עולם) לאבי הבת 'הכל לא בסדר'... כלומר שיבין ברורות ולא יעלה על דעתו לגשת לשידוך זה. ויהי ממחרת, הוזמן המשגיח ל'אירוסין' של הבחור עם בתו של האיש שבירר אצלו אתמול, בבואו לשמחת האירוסין שאל את אבי הכלה, כיצד גמרתם את השידוך אחרי ששמעת ממני אתמול דברים מפורשים... ענה לו האב, משבאתי הביתה והצגתי בפני בני ביתי ובתי את דבריך, אמרה הבת, שמצידה אין בענין הקול כדי לעכב את השידוך, ואף אם קולו של החתן אינו ערב כל כך אין בזה כל חסרון... הא לך, כי אם הזיווג מיועד מן השמים, לא יועילו כל טצדקי למנעו, עד שמן השמים הטעו את האב לחשוב שהמשגיח אומר לו הקול לא בסדר...

כיו"ב אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שבבוא העת לגמור השידוך מוליך הקב"ה את ההורים כ'בלינדע פערד' (סוסים עוררים) שלא יראו כל חסרון במדובר ובכך יתנו את הסכמתם ויצא השידוך לפועל.

פעם קבל איזה 'מחותן' בפניו (ה'פני מנחם') כי זה לאחרונה לקח 'חתן' לבנו והכל 'מכרו' לו כי החתן הנו ממש 'רבי עקיבא אייגער', ועתה משנגמר השידוך נתברר לו שלא מיניה ולא מקצתיה - לא רעק"א שבדור הקודם, ולא בדור הזה, לא תלמיד חכם ולא בן תלמיד חכם, כי אם כמעט עם הארץ גמור... (תחת מה שאמרו לו כי הוא 'נודע ביהודה' נתברר שהוא 'נודע בגוים').

נענה הרה"ק ואמר, הנה בבוא העת והזמן לגמור השידוך עם 'בת פלוני לפלוני' שהוכרז ארבעים יום קודם יצירת הולד. נוטל הקב"ה את ה'שכל' מהורי המדובר, שלא יזיקו ולא יפריעו את הדבר מלבוא לידי גמר, ורק לכן הצליחו

רבקה וכדו' - בכדי שיוגמר הדבר בכי טוב בעתו ובזמנו ללא עיכוב רגע אחד. על כן, בהגיע אדם לפרק 'האיש מקדש' ועליו לשדך את בנו וכתו שכבר באו אל פרקם, לא יתבלבל ולא יאמר 'אני אנה אני בא', איני יודע מה לעשות ולא לפנות, אין לו אלא להחזיק באביו שבשמים ובאמונתו יחיה", כי בהגיע הרגע הנכון יעלה השידוך ויתקשר בקשר של קיימא.

ולא עוד ואפילו כל פרטי השידוך והנדוניא אשר פוסקים לחתן הכל נקצב מלעילא בהשגחה מדוקדקת. ובכך פירש הר"ן (הובא בעין יוסף' על 'עין יעקב' מו"ק יח:) הא דאיתא בגמ' (שם) בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני. ומבאר הר"ן מה שייכות הכרזה

הכל בידי שמים - הזמן והנדוניא אף הם נקבעים מלעילא לא זו בלבד שכל עסקי השידוכין נקבעים ממרומים כרצונו יתברך, אלא גם הזמן בו יבוא השידוך למעשה ויוגמר בכי טוב אף הוא תלוי רק ביד הקב"ה, ואין יכולת ביד אנוש למהרו אפילו ברגעא חדא או לאחרים. וכך היה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (ליקוטי יהודה בפרשתן עמ' רכ"ט) בשם הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע על הכתוב בפרשתן (כד יז -ב) 'וירין העבד לקראתה... ותמהר... ותריץ עוד', כי בהתקרב הזמן שיועד מן שמיא ל'גמר השידוך' (והוכרח להגמר באותו היום, הואיל והתפלל 'הקרה נא לפני היום, והרי כבר היה 'לעת ערב' [פסוק יא]) מתנהל הכל במהירות ובחפזון כ'קפיצת הדרך', ריצת העבד, מהירות

לפתותך בקל ש'חתן דנן' הנו רעק"א בכבודו ובעצמו... אמנם כעת משנגמר השידוך החזירו לך את השכל במתנת חנים מן השמים, וכי על זה דווה לך, האם היה עדיפא לך להשאר מבלי שכלך... ימלא פיך תהילתו על שחזר אליך שכלך בשלימותו.

ט. ואף כאשר עושה 'השתדלות' עבור שידוכי צאצאיו ידע שאינו עושה כן אלא רק מצד חובת השתדלות, אך לא יחשוב שבידו לקרב או לרחק איזה שידוך. וכן ידוע שהרה"ק מסאטמאר זי"ע נשאל פעם כמה גדר השתדלות עבור הזיווג, וענה הרה"ק, שפעם אחת בשבוע ידבר עם 'שדכן' אודות שידוך...

י. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה אומר 'ווען ס'קומט די ריכטיגע מינוט, געדויערט עס ווייניגער פון א מינוט' (בהגיע הרגע המיוחל נגמר הדבר בפחות מרגע).

יא. מעשה בבחור מבוגר מאד שנתקשה בפרשת השידוכים, נכנס הבחור אל רבו ושאל, רבי קדוש, עד מתי... עד מתי... מקבל אנוכי גזירת שמים באהבה, אבל בתנאי שהרבי יגלה את הקץ - מתי אזכה לבוא בברית האירוסין... אמר לו הרבי הנה בפרשתן נתבארו בארוכה הניסים שאירעו במציאת זיווגו של יצחק, מיד בצאת אליעזר לדרכו פדנה ארם - 'קפצה לו הארץ', בהגיעו לשם - 'טרם כילה לדבר והנה רבקה יוצאת' (כד טו), והנה מיד התאמת לו הסימן - 'והאיש משתהה לה...', לאחר מכן מת בתואל שרצה להמית את אליעזר בסם המוות ששם במאכלו ובא מלאך והחליף קערותיהם (מדרש אגדה). לא כן היה בהגיע תור כלולות יעקב אבינו, כי לא די שלא אירעו לו ניסים, אלא בכל אשר פנה נתקל במכשולים ומהמורות, אך 'ויצא יעקב מבאר שבע' - קפץ עליו רוגזו של אליפז שרצה להרגו, וכפדיון נפש בזז את כל אשר לו, לאחר מכן העבידו לבן שבע שנים, ורק לאחר כל זה זכה לבנות את ביתו ולהקים שנים עשר שבטי י-ה עדות לישראל, והרואה יתמה 'מה נשתנה' זה מזה.

וביאור הדבר (אף שאין לנו כלל השגה באבות הקדושים ובהליכותיהם, אלא שניתן לנו רשות ללמוד את הנוגע לנו כפשוטן של דברים), כי בשלח אברהם אבינו את אליעזר עבדו לא ידע היאך תהא דרכו, ולכן מיד נשא את כפיו - 'ה' אלוקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם' (כד יב), ולאחמ"כ 'ניצב על עין המים' ואמר להקב"ה - אני את השתדלותי עשיתי בהגיעי עד הנה, מכאן ואילך אין לי על מי להישען אלא עליך אלוקי אדוני אברהם, ועשה סימן שיראהו ה' את הנערה הראויה לבן אדוני, לכן זכה לכל הניסים הללו, מאחר שהרגיש עצמו 'תלוי' ביד ה'. משא"כ גבי יעקב הרי בצאתו מבית אביו לא הלך 'לחפש' את זיווגו, כי ידע שהוא הולך לקחת את רחל, כפי ש'היו הכל אומרים - הגדולה לגדול והקטנה לקטן' (ב"ב קכג.), ואף ממון הרבה לקח עמו, נמצא שהכל היה אצלו עם 'חשבון' וסדר שכך וכך צריך להיות - אמר לו כביכול, 'אין העולם מתנהל אלא על פי ה', ולא לפי חשבונות הברואים, על כן הוצרך לעבור כל כך הרבה מכשולות ומהמורות בדרכו (וסוף דבר היה שנישא הן לגדולה והן לקטנה, ולא עוד אלא שלא קדמה להחל). לשמע דיבורים הללו מיהר הבחור נשא רגליו וברח כל עוד נפשו באפו, כי הבין שאדברה אין כל טובה עבורו לדעת מתי יהיה האות הזה...

למבעי רחמי - קירוב הזיווג ע"י התפילה
 זאת עשו וחיו, הרבו בתפילה ובתחנונים לפני אבינו
 שבשמים, וכמו שכתב הרשב"ם (פסחים ק"ה ד"ה
 כקריעת) לבאר הטעם שדימו חז"ל לקריעת ים סוף י -
 'ונפקא מיניה למבעי רחמי', כלומר שבאו חז"ל הק'
 ללמדנו 'סדר מציאת הזיווג' והוא על ידי בקשת רחמים
 מ'השדכן' בכבודו ובעצמו הלוא הוא הקב"ה כי ממנו
 אשה לאיש. וגדולה היא התפילה לסלק כל העיכובים

זו אודות השדה בר כבד עם ההכרזה על בת פלוני
 לפלוני, אלא שבאותם ימים היה נהוג ליתן שדה כנדוניא
 בנישואי הבת, והנה יושב לו ה'מחותן' ודואג 'כסף מגלן'
 מנין אקח לתשלומי הוצאות הנישואין והנדוניא המרובות,
 לזה אמרו חז"ל, מה לך דואג'י, טרם לידת בנך החתן
 או בתך הכלה, באותה שעה שנגזר במרומים על זיווגם
 - ארבעים יום קודם יצירתו של הולד - כבר הכריזו גם
 על הנדוניא שיקבלו.

יב. מעשה שהיה בשני ידידים בחורי חמד שלמדו באחת הישיבות הקדושות בארץ הקודש, שם האחד יעקב, ושם
 השני משה אהרן. בחורים אלו בגרו ועדיין לא בנו את ביתם. באחד הימים החליטו לצאת בצוותא לקנות את
 אומנות 'הנהלת חשבונות' (באוקיפער) - בכדי שיהיה להם אומנות בידיהם להביא טרף לביתם בבוא היום. אכן עשו
 השניים חיל בלימודם זה ולמדו את כל המקצוע על בוריו.

אחר זמן בנו שניהם בתים נאמנים בישראל. והנה יעקב נתקבל מיד לעבוד כמנהל חשבונות במפעל גדול (שכבר היו
 לו שלושה מנהלי חשבונות והוצרכו לרביעי), תיכף מצא יעקב חינו בעיני המנהל ושאר העובדים דשם. לאידך, רעהו משה אהרן
 לא מצא מקום לעבוד בו, והייתה פרנסת ביתו בדוחק. כל אותו הזמן ניסה מיודעו יעקב למצוא עבורו איזה מקום
 עבודה למען תבוא הרווחה לביתו. ביום מן הימים ראה יעקב כי במקום עבודתו מחפשים מנהל חשבונות חמישי -
 מיד פנה למנהל הגדול שיאות לקחת את ידידו משה אהרן והמליץ עליו שהוא מומחה גדול בניהול החשבונות. ואכן
 מכיוון שהמנהל רחש הערכה ליעקב, שמע לדבריו, והכניס את משה אהרן לעבוד במפעל, ומצב הפרנסה בביתו של
 משה אהרן הוטב להפליא.

כעבור תקופה הוצרך המנהל הראשי לעקור מקום מגוריו לעיר אחרת, והיה עליו לבחור מבין שאר מנהלי החשבונות
 - מי יזכה למלא מקומו מהיום והלאה, כי משכורתו של 'מנהל ראשי' הייתה פי כמה וכמה משאר העובדים. והנה,
 יעקב דידן שכאמור היה אהוב על המנהל הראשי היה בטוח בעצמו שהוא הראוי, והוא יזכה לקבל את התפקיד
 החשוב עם מתן שכרו הנאה, ומידי כמה דקות הביט בטלפון שלו האם המנהל כבר התקשר אליו בכדי 'לגמור' את
 הענין, אך טלפון זה בושש מלבוא.

למחרת היום קרא לו ידידו משכבר הימים - משה אהרן, ואמר לו, אחי ורעי, הבה נשתה לחיים לכבוד תפקידי החדש
 - למלא מקום המנהל הראשי... באותו רגע נוצרה מחיצה בתוככי לבו של יעקב בייחס לחברו משה אהרן - לבד
 ממחיצת הכותל שהפרידה בין מקום המנהל הראשי (החדש) לשאר העובדים. והיה יעקב מהלך מלא טענות כרימון הרי
 אני הכנסתי את משה אהרן הנה, והיאך הסכים לקחת תפקיד כזה לעצמו ולא אמר למנהל כי דין קדימה יש לי לפניו.
 אמנם מאחר שיעקב הלז ירא שמים הוא, על כן היה מתחזק באמונה - שהכל בידי שמים, אך תמיד היה שב להתעצב
 אל לבו, ובפרט כשמשה אהרן היה משמיע לאזניו מידי פעם שממשכורתו הגדולה הוא חוסך סכום ניכר בכל חודש
 לקראת נישואי צאצאיו בבוא היום, ושוב התחזק יעקב באמונה תמימה, אך עדיין געש ורעש לבו מכל המתרחש.

כעבור עשר שנים, פנה 'שדכן' מפורסם אל יעקב ואמר לו, ברצוני להציע שידוך טוב עבור בנך כליל המעלות, זה
 עתה דיברתי עם משה אהרן ולו יש בת כלילת המעלות, והוא מוכן להעניק לבחור כבנך דירה שלימה בבני ברק, ואכן
 השידוך נסגר לטובה...

או אז נענה יעקב ואמר, הנה זה לי כעשר שנים שהנני מקנא במשה אהרן המרוויח סכום נאה שיוכל להעניק
 לבתו דירה שלימה, והייתי מתחזק באמונה, ואילו קב"ה אומר - מה יש לך לקנא בחברך, ומה הינך 'מתחזק' באמונה.
 הרי כל שכרו הרב שבו הינך מקנא, ניתן לו רק בכדי שבבוא העת ישתמש בו לצרכיך, ומה לך כי תלון על שהוא
 מתייגע במקומוך...

יג. הרה"ח רבי נתנאל ראדזינער זצ"ל נכנס פעם אל 'חזון איש' זי"ע, ואמר לו, רבי, קושיא אחת יש לי, והיא קשה
 כקריעת ים סוף, ברמזו על 'קשה' זיווגו של אדם כקריעת ים סוף (סוטה ב), אמר לו החזו"א, הרי סוף דבר היה
 שהקב"ה קרע את הים, אף אתה, תנוח דעתך, כי סוף דבר שתתישב קושיתך...

באר הפרשה - היי שרה

ב (ל) שפירושו לא רצה, ואת אמו - מלשון 'אם', כלומר ספקות כדת מה לעשות, ולשניהם אמרו יעזב איש את אביו ואת אמו, אלא ודבק באשתו - ר"ת 'א' שפתי תפתח ופי' (תהלים נא יז), ר"ל עזוב נא ואל תשקע ותטבע בים הרצונות והספקות... הדבק בעמוד התפילה ביתר שאת וביתר עזו, ותבוא על סיפוקך בהגיע הזיווג הנכון מן השמים לידי גמר.

באמת אמרו, שגם השידוך המיועד לו לא יבוא לידי גמר רק ע"י התפילה, כמרומו בפרשתן (כד סו) 'ויספר העבד ליצחק את כל הדברים', ופירש"י 'גלה לו ניסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפילתו'. וביאר הר"ק ה'חתם סופר' זי"ע (עה"ת עמ' צה בד"ה ועל דרך) דלכאורה צ"ב מדוע לא קפצה לו הארץ בחזירתו לבית אברהם, אלא, מאחר שלא רצה הבורא לגלות את רבקה ליצחק עד שיתפלל על זיווגו, על כן נתאחרו בדרך ולא קפצה לו הארץ - כדי שיתפלל, והנה, אך היה 'ויצא יצחק לשוח בשדה', מיד בגמר תפילתו - כאשר נשא עיניו אחר תפילתו 'וירא והנה גמלים באים', כל זה נכלל בסיפור ש'סיפר לו העבד' -

והקטרוגים י', ולהביא למציאת השידוך אפילו קודם זמנו. וכמו שאמר הר"ק ה'פני מנחם' זי"ע, (פני מנחם פרשת במדבר תשנ"ה סעודה ג) שהנה מבואר בגמרא (מו"ק יח:): 'מותר לארס אשה בחולו של מועד, שמא יקדמנו אחר', והלא הדברים קל וחומר, ומה אם יש ביד אדם אחר להקדים וליטול את שלו ברחמים, כ"ש שיש ביד האדם למהר ברחמים למצוא מהרה את זיווגו שלו שהכריזו עבורו קודם יצירת הולד¹⁰.

וכה ביאר ה'אמרי נועם' (בראשית ד"ה על כן) בלישנא דקרא (ב כד) 'על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו', שהנה מדרכו של עולם - כגשתם להחליט 'החלטות' בענינים חשובים וביותר בפרשת השידוכים הרי הם 'מלאים ספקות כרימון' גם יש להם 'רצונות' ודמיונות מהארץ ועד לשמים, יש האומרים ל'שדכן', אה, כזאת וכזאת הנך מציע לנו... אין רצוננו אלא להשתדך עם משפחה 'מפוארת ונכבדה' כמונו... או ברצוננו בגביר ובעל יוחסין וכדומה, לאידך, יש המלאים ספקות - האם כדאי להם 'להסכים' להצעה פלונית אם לאו, וזה מרומז בדברי הכתוב אביו - אלו הרצונות [כמו 'ולא אבה סיחון' (דברים

יד. איתא במדרש (בר"ר סח ב), 'בשעה שהלך יעקב חרנה במצוות אביו לישא לו אשה, ובא אליפז בן עשו הרשע ולקח את כל אשר לו, אז אמר יעקב 'שיר למעלות אשא עיני אל ההורים מאין יבוא עזרי'. מכאן למדו סגולה בדוקה למצוא הזיווג בנקל, לומר קודם עקירת רגליו בתפילת העמידה פרק 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים' (הובא ב'בני יששכר' בפרשת ויצא, ומקורו בספר 'עשרה מאמרות' לרמ"ע מפאנו).

ואולי י"ל, שסגולת פרק זה עפ"י המבואר בספרים שכשאדם מכיר שבכוחות עצמו 'חסר ישע' הוא - מאין יבוא עזרו, ורק 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ' אז קרובה ישועתו לבוא. ולכן מצאנו ג"כ שמזמור זה מסוגל לא רק לזיווג אלא לעוד כמה ישועות גדולות.

טו. פעם ישב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בסעודה שלישיית בעידן רעוא דרעוין, ופתח וסיפר על יהודי בימים מקדם, שנכנס ביום השבת אחר חצות היום אל בית המדרש, והחל באמירת תהלים בדמעות שלישי ובהשתפכות הנפש. באותה שעה שהה בביהמ"ד אחד מהמתפללים שנתלהב לבו מהמחזה שראו עיניו, איך שהלה שופך דמעות כמים, והחל גם הוא לומר תהלים בהשתפכות הנפש ובדמעות.

במוצש"ק ניגש אליו השני ושאלו, לבכיה מה זו עושה. כי לפי רוב הבכי והדמע נראה כי בצרה ויגון הינך נמצא, אבקשך שתגלה לי מצפוני לבך, אולי יהיה בידי לעזורך, פתח היהודי את סגור לבו ואמר - בת לי בביתי היושבת וממתנת עד בוש לזיווגה - אך ורק מאחר שאין הפרוטה מצויה בכיסי, ואין בידי להתחייב על נדוניתה, והנה במשך ימות השבוע הנני טרוד על המחיה ועל הכלכלה, ואינני רואה אותה לנגד עיני, אך בהגיע יום השבת קודש, ופוגש אני בבתי נופל לבי בקרבי על הצרה הגדולה. לכן מיד אחר סעודת השבת נוהג אנכי לבוא בשערי ביהמ"ד - לשפוך לב כמים אל האלוקים, שיחיש לנו ישועה בקרוב. נענה השני ואמר, אף אני יש לי בביתי בן עלם חמודות וירא שמים. ואף אני איני מצליח להביאו לברית השידוכין, היות והפרוטה כלתה מכיסי, על כן הייתי מייעץ שנשתדך בינינו. ואכן השידוך יצא מן הכוח אל הפועל ומאותו הזיווג נולדו ארבעה אחים גדולי עולם, ושניים ידועים מהם הלא המה הגה"ק בעל ה'קצות החושן' זצוק"ל והגה"ק 'בעל קונטרס הספיקות' זצוק"ל. ולימד מכאן החפץ חיים, כי תפילת היהודי כשאינו סומך רק על ה', פועלת גדולות ונצורות - כגדולי עולם הללו שיצאו משידוך זה.

זה שאנו עושים הריהו כדבר גמור וברור. כי אנו נחשבים כשליחי הקב"ה לקיים מצוותיו, והרי מצוה על האב להשיא את בנו. על כן חשוב דבר התנאים כאילו ומפי ה' יצא הדבר. ואצל המקום ב"ה יש תוקף אף למה שנעשה על תנאי, כדאיתא (ברכות ז.) שכל דבר שיצא מפי הגבורה אפילו על תנאי, שוב אינו חוזר. ע"כ הדבר מתקיים והכל שריר וקיים.

היינו כחולמים אז ימלא שחוק פיננו - לעתיד יתגלה שכל הרע לא היה אלא חלום ולטובה

בפרשתן (כג, א) 'זיהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה', וברש"י 'כולן שווין לטובה'. כתב החיד"א זי"ע (פני דוד, ריש פרשתן) שתיבת 'זיהיו' נקראת במיושר וגם למפרע, ולרמז, שקיבלה את כל מאורעות חייה באהבה ובשמחה אף כשחיה התנהלו למפרע - להיפך מרצונה, ותמיד האמינה בה' שהוא נמצא עמה בכל עת וזמן בכל מקום ובכל אתר והוא 'הגומל חסדים טובים לעמו ישראל', וכולן שווין לטובה בדיעתה שאף שבשעת מעשה נראה הדבר כצרה ח"ו לבסוף יתגלה שכולו לטובה ולברכה.

והנה כתיב (תהלים קכו א) שיר המעלות בשושן ה' את שיבת ציון היינו כחולמים ביאורים והסברים רבו כמו רבו בספרי רבותינו הקדושים לבאר מהותו של 'היינו כחולמים', ונביא את דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (פר' ויגש ד"ה שיר המעלות) וז"ל. 'היינו כחולמים' - היינו כיוסף בעל החלומות שעברו עליו כל כך הרבה צרות (במכירתו, ובכית פוטיפר, בנסיון הגדול, ולאחמ"כ בבית

קפצה לו הארץ, וקשה, א"כ, ק"ו שהייתה צריכה לקפון לו בחזירתו, אלא בזה הודיע לו אליעזר 'שנודמנה רבקה (רק) בתפילתו' - על כן המתין לו הבורא על התפילה.

ה' ניסי - כל שידוך ושידוך הוא נס בפני עצמו

הגה"ק מקאז'גלוב זי"ע (ארץ צבי ח"ב, דרושים, דרוש ה) מביא את דברי הרה"ק ה'חידושי הרים' זי"ע בפרשתן, שלכן עשה הקב"ה נסים לאליעזר עבד אברהם בדרכו לשידוכי יצחק אבינו שקפצה לו הארץ (ב"ר נט, יא) וכיו"ב. לרמו לדורות עולם שכל שידוך ושידוך שבא לידי גמר והתקשרות הוא בדרך נס ופלא מידי שמים.

ומבאר הגה"ק מקאז'גלוב זי"ע מדוע כל זיווג בפני עצמו לא יוגמר אלא בנס, כי כל 'בית נאמן' הנבנה בבני ישראל הוא דבר נשגב ורם מאד, כפי שנוכל ללמוד מדברי התלמוד (יבמות סב:) 'השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה...'. ומאחר שהדברים מגיעים גבוה מעל גבוה, לכן מנסים כוחות הטומאה והחיצונים לחבל בקשר השידוכים ולבטל את הנישואים במניעות שונות שלא יוכלו להשיג המטרה. על כן בכל שידוך שיוצא לאור העולם, צריכים נס מיוחד מן השמים שכוחות הטומאה לא ירעו ולא ישחיתו ושהכל יבוא על מקומו בשלום.

ומוסף, שלכן עושים שטר 'תנאים', כי ברגע שהנישואין על 'תנאי' אין החיצונים מתגברים כל כך לחבל ולהזיק את השידוך, כי נראה להם שעדיין אין הדבר גמור אלא הוא תלוי ועומד בקיום התנאים. אך האמת ש'תנאי'

טז. הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצוק"ל כותב ב'מכתב' (עבודת פנים, מכתבים מ"ג), שבשבת פרשת חיי שרה היה הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע חוזר על דברי רש"י אלו 'כולן שווין לטובה', והרעיש את העולם במאמר זה - 'ס'איז איר שטענדיג גוט געווען' (תמיד היה לה טוב על לב).

איתא ממרן הבעש"ט זי"ע (כתר שם טוב רכ), וז"ל. 'שויתי ה' לנגדי תמיד, שויתי לשון השתוות בכל דבר שיארע לו יהיה הכל שווה אצלו, בין בענין שמשבחים אותו בני אדם או מבזים אותו, וכן בכל שאר דברים וכן בכל האכילות - בין שאוכל מעדנים בין שאוכל שאר דברים, הכל שווה בעיניו... וכן בכל אשר יארע עמו יאמר הלא זה נשלח מאתו יתב"ש ואם בעיניו הגון... אבל מצד עצמו אין חלוק וזה מדריגה גדולה מאד (עיי' 'שפת אמת' זי"ע חיי שרה תרס"א-ב, ועו"ע ויחי תרנ"א).

ואדרבה, עיקר אמונתו של אדם ניכרת בעת ההסתר והקושי, כעין מאמרו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (חוט המשולש עמו' קט, וכן הוא במכתבו של המהרי"ץ דושינסקיא בשנת תרצ"ז) שאמר על אלו שהטילו ספק באמיתות תורת הקבלה מי שבנגלה כופר בנסתר הרי בנסתר הוא כופר בנגלה - וביאור דבריו, מי שבנגלה (בפארסא) כופר בתורת ה' נסתה, הרי וודאי שבנסתר (בצינעא) הינו כופר בתורת ה' נגלה, אף לדידן ייאמר מי שבנגלה אינו מאמין בנסתר - כשהנהגת ה' עמו בהסתר פנים, הרי בנסתר (כלומר בסתר לבבו) אין אמונתו בשלימות אף בהנהגת נגלה - כשמאיר ה' פניו אליו.

ראה והבין שהכל היה לטובה, אף אנו לבסוף ימלא שחוק פינו ולשונונו רינה שנשחק על עצמנו על שהיינו לחוצים ומתמרמרים על מה שהיה לנו לטובה ונדמה לנו לרעה. והן הן הדברים האמורים לדמותו לחולם חלומות בשנתו בלילות, כמו מי שהיה רואה בחלומו הרבה צער וכאב, כשקם משנתו, כל הצער לשחוק בעיניו. כך ייראה לנו כשתהיה הנאולה העתידה על כל הצרות שעברו.

חסד עם אדוני - הכל נצרכים לחסדי המקום ולתפילה

בפרשתן (כד יב) ויאמר ה' אלוקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם.

ובמדרש (בר"ר ס ב) 'רבי חגי בשם ר' יצחק אמר, הכל צריכין לחסד, אפילו אברהם שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו נצרך לחסד, שנאמר ועשה חסד עם אדוני אברהם'. ולכאורה צריך ביאור היאך יאמר כן עבד נאמן על רבו - אלעזר על אברהם. וכי הוא לא סבר שרבו כדאי בדיון, ומדוע ביקש ועשה חסד... ומכאן הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפתי צדיק ואתחנן ז) כי אברהם אבינו ע"ה היה 'רבי טוב', והכנים היטב בלב תלמידיו שאין לאדם כלום אצל בוראו יתב"ש רק ב'חסד', עכ"ל.

האמורים), כמאמר הכתוב (תהלים מב ח) 'כל משברוך וגליך עלי עברו', ובסופו של דבר נתברר שהכל היה לטובה עבורו, כי ראוי היה יעקב לירד מצרימה בשלשלאות של ברזל (ובזכות ירידתו של יוסף ומינויו למשנה למלך ירד מצרימה בכבוד מלכים). כמו כן 'בשוב ה' את שיבת ציון' - כשתהיה הנאולה יכירו וידעו שכל היסורים והגלות הכל היה לטובה, ו'אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה' - כמו מי שנתעורר מחלום שהיה רואה בחלומו הרבה צער וכאב כשקם משנתו כל הצער לשחוק בעיניו, באותו האופן יביטו כשתהיה הנאולה העתידה על כל הצרות שעברו, עכ"ל.

ולבל איש מבני ישראל ייאמר - כל חד וחד בדיליה, בימי הגלות נדמה לנו הרבה פעמים שעוברים עלינו דברים שאינם טובים, ו(כאמת) אנו סובלים מכאובים וייסורים רבים ועצומים קשים מנשוא, זה כבריאות הגוף או הנפש, זה בפרנסה, יש המתענים בצער גידול בנים וכיו"ב בשאר צרות המתרגשות ובאות על ראשו של אדם. אין לנו אלא להתחזק במה שהראונו מראשית הדורות בתחילת בנינו של 'כלל ישראל' אצל יוסף הצדיק שלבסוף

יז. אכן, לא באנו לומר כי אין יסורים וקושי בעולם - כי אף אם לעתיד יתגלה שהכל לטובה ולברכה, אך אין החי מכחיש את החי כי בשעת מעשה אכן מרגיש האדם כמחט בבשר החי בכל אחד מהצרות האמורות לעיל, ולא באנו אלא לומר כי אם ידע מיד בעת הצרה שעוד יבוא יום וישחק על עצמו כאותו חולם חלום כשנפקח משנתו... יקל מעליו כבר בזו העת לקבל באהבה ובשמחה את כל מה שעובר עליו, וכעין הרגשתו של הפועל העמל קשה לפרנסת ביתו בנשיאת משאות כבדים או בהליכה מייגעת - שהוא עושה כל זאת בשמחה כשהוא רואה בדמיונו את ה'מצלצלין' שיספור בעת קבלת שכרו מבעליו המעבידו, ויגל לבו בדמותו בנפשו את ה'רווחה' שתבוא לביתו בזכות עבודתו זו. אברך אחד תינה את מר נפשו אצל הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע שצרות ומצוקות רודפים אחריו וחיייו מרים עליו. ענהו הרה"ק הכל לטובה מאת הבורא הטוב ומיטיב לכל, אמר האברך, וכי אפשר להתכחש למציאות הדברים כי רע ומר חלקי, אמר לו הרה"ק ה'מבינים' ישבחו את משקה היי"ש ושאר 'משקאות החריפים', וישתו ממנו לרוב. לעומתן, אדם מן השורה שיטעם מהמשקה יזדעק מיד ויחמיץ פניו לנוכח מרירותן כי רבה, ומהי תשובת ה'מבין', כי אכן, כך הוא טבעו של המשקה - 'מרירות' זו תביאנו בתוך זמן קצר לידי 'ששון ושמחה', וממילא מתחילת שתייתו כבר מרגיש בו מתיקות שאין כמוהו, אף אתה כיוצא בו, הנך מתאונן על המרירות שבחיך, אין זה כי אם אחר שאינך 'מבין' עד כמה מתוקים המה דרכי ה', ואם תבין זאת, הרי מיד בעת 'שתיית המרורים' תגיל ותשמח כל ימי חיך. והמשילו לאיש הרוכב על הסוס שרואה ב'פרשת דרכים' כי שני דרכים לפניו, האחת תחילתה ברפש וטיט אבל לאחר מהלך קצר בטיט ורפש באה דרך המלך רחבה וחלקה עדי הגיעו למחוז חפצו, ואילו הדרך השניה תחילת רחבה ונוחה ולאחר מכן אלפי מילין מלאים בטיט ורפש, ובוודאי יטה הרוכב את הסוס לדרך שתחילתה טיט ורפש, והסוס יתמה על בעליו ש'חכם' גדול הוא מדוע הוא מוליכני דרך טיט ורפש קמשונים וחרולים, אבל האמת שהסוס חושב כן כי אינו אלא 'קצר רואי' שראשו מוטה כלפי מטה, ואין ראייתו רחבה וארוכה, על כן אינו רואה אלא את הטיט שבכאן, ואינו רואה כי בקרוב ישתנה מצבו וקרובה ישועתו לבוא, הבה נזהר שלא להיות כאותו הסוס הבוכה בראותו קושי מועט ואינו מכיר כי בקרוב יושע בתשועת עולמים.

יח. כה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (נמסר בידי הרב מפוניבז' זצ"ל ע"י הגרא"מ שך זצ"ל) לבאר מה מעלתן של 'שיחתן של

תוציא זרע טוב וישר בעיני אלוקים, ומיד כאשר סיים התפילה אמרה תורה 'וישא עיניו' שהרים עיניו – שהרי בשעת התפלה צריך לתת עיניו למטה (כנפסק בשו"ע או"ח סימן צה סעיף ב), 'וירא' שנענה מיד, שהרי ראה 'והנה גמלים באים' ונושאים את בת זוגו, ועל כן הפליגו חז"ל במעלת תפלת המנחה כיון דחזינן בקרא שתפילה זו מתקבלת ונענית תיכף ומיד (ועיין בהמשך דבריו ביאור לסגולת תפילת המנחה דיקא).

וז"ל ה'טור' (רלב) ומאד צריך לזוהר בה, דאמר רבי חלבו אמר רב הונא, לעולם יזהר אדם כתפלת המנחה, שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה, שנאמר

ויצא יצחק לשוח בשדה – מעלתה של תפילת המנחה בפרשתן (כד סג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב' י, כתב הכלי יקר, רו"ל (ברכות כו:) למדו מכאן שיצחק תיקן תפילת מנחה שהיא לפנות ערב. ומכאן סמך למה שאמרו חז"ל (שם ו:): לעולם יזהר אדם בתפילת המנחה שכן אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה, ואע"פ שאברהם ויעקב תיקנו גם, תפילת שחרית וערבית, מכל מקום לא מצאנו שנענו תיכף ומיד, אבל בתפילת מנחה מצינו שיצחק נענה מיד... כאשר תיקן תפילת מנחה, ומסתברא שבאותה שעה ביקש והתפלל שיצליח אליעזר בשליחותו וימצא לו את בת זוגו 'אשר

עבדי אבות' עד שהיא גדולה מתורתן של בנים, כי בנוהג שבעולם כשיש למישהו בן בחור כליל המעלות 'פאר הדור' – מתמיד עצום ות"ח מופלג בעל מידות ועובד ה' הוא דואג פחות, ואינו מרגיש כ"כ צורך להתפלל על זיווגו של בן זה – כי מי לא יאבה לזכות בחתן פאר כזה, ומה גם אם יש לאותו אב עשירות מופלגת – בוודאי לא יתפלל, כי מי לא ירדוף אחרי שידוך כזה... וכאן מצינו כי אליעזר עבד נאמן לאברהם אבינו יצא לחפש זיווג ל'בן אדוני' יצחק שהיה בחור מושלם בכל מידה נכונה, עד שנקרא עולה תמימה לה' – ללא כל חסרון, אף הוא עצמו מובטח בנדוניא עשירה ש'כל טוב אדוניו' בשטר כתוב וחתום ליצחק, ואעפ"כ לא פסק פומיה מתפילה לה' 'ועשה חסד עם אדוני' משל היה המדובר בבחור ה'נעבעך' (המסכן) הגדול שבדור, אף בבית בתואל עמד והתחנן 'אם ישכם עושים חסד ואמת' ללמדך חובת התפילה על הזיווג כי רבה היא, שעל האדם לדעת שמבלעדי עזרתו יתברך הוא אכן החלש והנעבעך שבדור, ולאידיך, עם התפילה הרי הוא כעשיר העיר אביו של הת"ח שבדור...

היה אומר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, כי מרגלא בפומיה דחזו"א בכל עת שהזכירו לפניו צרה או גזירה חדשה – נו, הקב"ה רוצה שיתפללו על זה (מעשה איש ח"א קנב).

עוד כתב החזו"א (קובץ אגרות ח"א סי' ב') התפלה היא מטה עוז ביד כל אדם וככל שישים האדם מבטחו בו ית' כן יעלה וכן יצליח. ובח"ב סימן ב' כתב ומה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם ית' כאשר הוא משיח לרעהו והמקום ב"ה מכנהו ילד שעשועים.

עוד כתב (ח"א סי' כ"ג) עבודה נאצלה בתפלה לצייר 'כמו חי' איך שהקב"ה שומע את שיח שפתותינו ומאזין הגיון הלב.

יט. פעם נשתבחו בפני הרה"ק מסאטמאר על רב פלוני כי אדם גדול הוא, שאל הרה"ק וכי ראיתם אותו היאך נראית תפילתו – רק עפ"י צורת תפילתו של איש אפשר לעמוד על טיבו האם גדול הוא...

והוכיח הדברים מדברי המדרש (בר"ר ס טו) על הפסוק בפרשתן (כד סד) 'ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק, א"ר הונא צפת (ראתה) שידו שטוחה בתפלה אמרה ודאי אדם גדול הוא לכך שאלה עליו, והיינו שעל פי תפילתו קבעה ש'אדם גדול' הוא.

כעין זה מצינו בדברי ה'חרדים' (פס"ו ג) על הפסוק (משלי כז כא) 'מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו', דכמו שכלי המצרף יבדוק בטיבו של זהב, כיו"ב כשתרצה לבדוק 'טיבו' של אדם – תבדוק לפי מהללו לפי כוונתו בתפילה (עיי"ש היטב).

וכבר אמרו, כשם שב'גשמיות' יש כלי המודד חום גופו של האדם, כך נמי לעניני הנשמה, יש 'כלי' למדידת חומה ובעירת האש שבה, והיינו באופן שהאדם ניגש לעבודה שבלב זו תפילה.

כ. כתב ב'ספר החיים' (לאחי המהר"ל, ספר סליחה ומחילה פ"ח) – שיצחק תיקן תפילת 'מנחה', ומדוע נקראת התפילה 'מנחה' ולא תפילת הצהרים, על דרך שקראו לתפילות האחרות 'שחרית וערבית', כי יצחק אבינו היה כקרבן 'עולה' על המזבח בעקידת יצחק, וראה שעולתו חסירה קרבן מנחה, עמד ותיקן תפילה זו שתהא כמנחה לעולתו.

'וירץ העבד לקראתה' (כד יז) - שראה שעלו המים לקראתה, עוד דרשו (שם טז) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו' (כד טז), שכשנכנסה לאוהל שרה חזרו כל הניסים הגלויים שהיו שם בימי שרה - נר דלוק מערב שבת לערב שבת, ברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל, וכל זה לא נזכר אלא ברמיזה תיבה אחת בלבד. ואילו מידותיה התרומיות של אותה צדקנית שהשקתה את אליעזר והאנשים אשר איתו ואף את הגמלים נזכרו באריכות יתירה (וכדברי המדרש (ס ח) 'שניים ושלושה דפים הוא אומרה וישנה'). ומבאר כי שבה גדול הוא לאדם שהוא בעל מידות הטובות ונמל חסדים טובים³¹, יותר מכמה וכמה מופתים של 'בעלי המופתים'³².

(מלכים א' יח לו) 'ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו'. והטעם, מפני שתפלת השחר זמנה ידוע בבוקר, בקומו ממיטתו - מתפלל מיד קודם שיהא טרוד בעסקיו. וכן של ערב בלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו. אבל של מנחה שהיא באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו, צריך לשום אותה אל לבו, ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה, ואם עשה כן שכרו הרבה מאד, עכ"ל³³.

הגומל חסדים טובים - מעלת הגומל חסד והטובות שיזכה בעבורם

בסידורו של שבת (שורש הראשון ענף ד עלה יא) כתב, שהרבה ניסים נעשו לרבקה אמנו ולא נזכרו בתורה אלא ברמזא בעלמא, כמו שאמרו חז"ל (בר"ר ס ה)

כא. כה אמר הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (מגן אברהם בלק) וז"ל וכמו שאמר אבא מארי בשם הבעש"ט שגם זה האיש המוטרד כל היום בעסקיו כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן תפילה וגונח ונאנח בלבו בהתבוננות היאך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא רץ לסימטא אחת מן הצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלל מה הוא מדבר (ופשיטא שעל האדם לסדר עצמו בכל עת שיוכל להתפלל כראוי, אלא כאן מדובר בשפשוט שכח מכל מציאותו, מה יעשה וכבר הוא עומד במצב 'דיעבד' כזה). עם כל זה גם זה חשוב ויקר מאד לפני הבורא ב"ה, והאנחה שלו בוקעת רקיעים.

כב. בהתרגשות גדולה סיפר לי אחד מבני חבורתנו בעי"ת אלעד יצ"ו ביום חמישי העעל"ט - פר' וירא תשע"ח, וזה דבר המעשה, בחודש 'מנחם אב' בימי 'בין הזמנים' נסע אברך זה עם בני משפחתו לשהות יומיים בגליל - יום ד' וה' בשבוע, כשהוא מחשב ללון בליל חמישי עם כל בני משפחתו בדירה שבעיה"ק צפת ת"ו. וכן עשו, אך דא עקא, שב'דירתם' התפוצץ באותה שעה צינור מי שופכין העובר בכותל ומים הנגרים השאירו סמנים וריח שאינו טוב... עד שבניו כיסו עצמם בעת שינתם עד מעל אפם למען ינצלו מאותו הריח, בבקרו של יום פנה האברך לבעה"ב כשברצונו לשלם על לילה אחת ולעזוב את המקום כל עוד נשימתנו בקרבנו בגין הריח שאינו טוב השורר בדירה, מכיון שכן אמר לו בעה"ב סע לשלום מבלי לשלם, אלא שמעשה לא היה בהסכמת הלב של בעלת הבית, והדבר כאב לה מאד, מתוך מחשבתה שבימים אלו בהם הדירות מלאות באורחים עדיין שווה הדירה מספיק כדי לשלם בעדה... וילך האברך למסעיו, על אם הדרך באתו מצפת התקשר אלין 'מתנווך' (מעקלע"ר) המטפל בדירתו שבקרית ביאליק (הסמוכה לחיפה, אברך זה משכיר דירתו זו ושוכר באלעד) שאירע פיצוץ בצינור המים שבדירתו עד כדי 'ירידת השפע' בגג השכנים מלמטה - שאינם שומרי תו"מ ולא כדאי לו להתעסק עמהם... ובתוך כדי דיבור הוא מוסיף לבשר לו כי השוכר שהיה יושב בדירתו החליט לפנות מקומו לאחרים - האברך הורה למתנווך שיזמין מיד 'בעל מלאכה' שיתקן את כל הנדרש... ונתברר שהעבודה גדולה ארוכה וכבידה (לשבר את המרצפות ולהחליף חלקים רבים) ובסופה נדרש האברך לשלם על כך סך 45,000 שקל.

בהגיעו לביתו מצא כי מכונת הכביסה שלו נשברה והיא ממלאה את כל ביתו במים, וכך הלך מאז ועד לפני כשבוע 'מחיל אל חיל' משבירה לתיקון ומתיקון לשבירה, וכל זה רק בעינינו 'צינורות ומים' עד שהגיעו ההפסדים וההוצאות לסך 70,000 שקל, גם כל 'שוכר' שהובא לדירתו בקרית ביאליק מצא בה איזהו חסרון - כנגד שכל אנושי ולא אבה לשכור אותה.

מכיוון שכן ערך האברך חשבון לנפשו והבין שמא כל זה בגין 'טינה בלב' שיש לאשה אחת מבני ישראל - על אודות התשלום שמנעוהו בגלל צינור המים, גמלה בלבו החלטה לסלק חובו וטינתם שבלב, וביום שלישי פרשת וירא לפנות ערב פנה האברך אל מארחו בצפת, הב לי מספר חשבון הבנק שלך ואפרע לך את 300 השקל שקבענו כדמי

והנה, נתבאר בספרים שלא נבחרה רבקה בגלל המופתים שנעשו לה ושעלו המים לקראתה אלא בגלל מידותיה הטובות, וכמו שדייק זאת הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע מדברי 'תרגום יהונתן' על מה שנאמר (כד סו) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אשתו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו', וידוע מה שכתב רש"י בשם המדרש (ב"ר ס טו) ש'נעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו, אכן 'יהונתן' פירש מה שנאמר 'ויאהבה' - 'וְרַחֲמָהּ בְּגִין דְּחָמָא עוֹבְדָהָא דְחָקְנָן פְּעוֹבְדֵי אִמְיָה', שאהבה מחמת שראה מעשיה מתוקנים כמעשה אשתו, ולא בגלל כל הניסים הללו, כי

בענין זה כתב ב'דרשות הר"ן' (דרוש החמישי) דמצינו שיצחק ציוה את יעקב (כח א) 'לא תקח אשה מבנות כנען... וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי, ולכאורה צ"ב, וכי איזו עדיפות יש לקחת את בתו של לבן שהוא מעובדי ע"ז על שאר גויי הארצות מזרע כנען. אלא ביאורו, כי 'דעות' שאינם טובות לא יעברו בירושה מאב לבן - וה'בחירה' נתונה בידי כל איש ואיש לעזוב את גילולי ע"ז ולהאמין בה'. משא"כ מידות טובות עוברים בירושה דוגמת שאר טבעים שעוברים מאב לבן, ולכן העדיף את משפחתו אף אם הם עובדי ע"ז ל"ע, כי רצה שידבק ב'טובים' שיש בהם מידות ותכונות טובות (עיי' שם-משמאל' היי שרה תרעו ד"ה דהנה קודם) כ"י.

שכירות באותו לילה, אמר לו המארח הטבת עשות, כי האף אומנם שאנכי מחלתי לך על דמי השכירות אבל בני ביתי - בעלת הבית לא הסכימה לך, ואפילו ב'ערב יום הכיפורים' כשהזכרתי לה שתמחל לכם ותסיר מליבה את הטינה כנגדכם, אך היא בשלה, לא ולא, לפלוני אינני יכולה למחול.

ביום חמישי אחה"צ התקשר אלי האברך, הרים האברך את קולו, הנה בידי אישור מהבנק שלי שבשעה 2:31 העברתי לחשבוננו סך 300 שקל, ומיד לאחמ"כ בשעה 2:35 התקשר אלי המתווך שעתה הצליח לחתום חוזה שכירות עם שוכר לדירה שבקרית ביאליק על סך גבוה יותר לכל חודש.

והלימוד לדידן כי אף הצודק בדרכו לא יעמוד על שלו כשהדבר גורם טינה בלב, כי מה הרוויח זה - 300 שקל לעומת הפסד של 70,000 ה"י. על כן אל נא אחי תרעו, לריב עם נהג המונית (טעקס"י) על שקל יחיד ומיוחד או כיו"ב עם שאר בעלי מלאכות, שימו לבכם ללבו של רעכם לבל יכאב לו הלב ע"י מעשיכם ואז ח"ו יבואו 70,000 כנגד 300... ודעו נא, כי 'מידה טובה מרובה' והמוותר מממונו לאחרים יתברך ממעון הברכות בכל מיני ברכות וישועות לרוב, וכבר שיבחו חז"ל (ב"ב טו:) את איוב על שוותן היה בממונו (ואין הכוונה לפזרנות, רק שלא לעמוד על שלו כבן נח הנהרג על שוה פרוטה).

כג. כי ה'מופתים' מעשי ה' המה, ואילו שבירת המידות - יגיעתו של אדם הוא (בשם הרה"ק מקאזמיר זי"ע). פעם שאל חסיד אחד את הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע על בחור פלוני שהציעו לו כשידוך... אמר לו הרה"ק 'בעל מידות טובות' הוא, ותדע שזה העיקר, כי הנה אף לאחר שראה אליעזר ש'עלו המים לקראתה' לא התפעל מכך וביקש לראות מידותיה אם טובות הם ואם בעלת חסד היא כי זה עיקר גדולתו של אדם.

וכן אמר הגאון מטשעבין זצוק"ל כשנשאל על מה יש להשים דגש בעת ה'בירורים' על הבחור, נענה ואמר כי ג' דברים נצרכים לו לבחור, ואלו הם. א. מידות טובות. ב. מידות טובות. ג. מידות טובות... והמשכיל יבין. יותר מכך אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כי מכאן נלמד, שיכול להיות אדם בעל מופת ועדיין יהיה רחוק ממידות מתוקנות...

וכעין אותה 'שיח חסידים' שפעם נפגשו שני יהודים, וכל אחד מהם היה מהלל ומשבח את רבו, זה אומר, הנה רבי הוא אדם גדול וקדוש, ועליו נאמר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ורבו מופתיו עד שככל היוצא מפיו יעשה המקום. נענה השני ואמר, אכן לא אדע אם אוכל לומר כן על רבי, אבל זאת אומר לך בוודאות, כי מה שהקב"ה גוזר רבי מקיים בהידור רב ודקדוק גדול.

כד. יש שהוסיפו רמז לכך, שבכל פרשת דור הפלגה נזכר שם 'הוי"ה' המורה על מידת הרחמים אף שכפרו בעיקר, ואילו בעניין המבול נזכר שם 'אלוקים' שהוא מידת הדין, כי דור המבול חטאו בהשחתת המידות ומלאה הארץ חמס מפניהם, וזו קשה בפני המקום יותר מחטא הכפירה בו ית'.

ושבע שנים שני חיי שרה'. איתא במדרש (בר"ר נח ג) 'רכי עקיבא היה יושב ודורש והציבור מתנמנם, ביקש לעוררן. אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחייתה קב"ז שנה ותמלוך על קב"ז מדינות'. וכבר האריכו המפרשים מה ראה רבי עקיבא לעוררם ולהעירם מתרדמתם במאמר זה ולא בשאר דברי אגדה וכיו"ב. וביאר הרה"ק החידושי הרי"ם (הובא בליקוטי הרי"ם בפרשתן) שאמר להם רבי עקיבא בינו נא והתבוננו ביקרת הזמן עד כמה צריך לנצל כל רגע ורגע, שהנה אסתר זכתה למלוך כנגד כל שנה משנות חיי שרה על מדינה אחת, ולפי החשבון יכול להיות שבעד כל שבוע עיר אחת ובעד כל שעה על כל פנים כפר אחד אשר עולה לשווי של כמה וכמה אלפים, אם כן בעת אשר אדם ישן מעט יוכל להפסיד כמה אלפים"י.

ובך פירשו צדיקים כמה שנאמר בפרשתן (כד א) 'ואברהם זקן בא בימים' - שאברהם איבנו ניצל כל רגע ורגע משנות חייו, והולך בא כשימיו עימו, ששום יום לא הלך לאיבוד (וע' בזה"ק ח"א קכט.), אולם יום שהלך לריק ולבטלה אינו נחשב כיום כלל, אלא הרי הוא 'גישמארבנע מאנג' - יום מת בלא תועלת כלל. ועל כך נאמר (משלי ט יא) 'כי בי ירכו ימך', שהימים עצמם יתרכו

אין העיקר באותות ובמופתים כנר דולק וכו' אלא רק בגלל מידותיה הטובות"י.

וכבר פירש השל"ה הק' (פר' חיי שרה בסוף דבריו) האמור ברבקה (כד כ) 'ותמהר ותער כדה אל השוקת', שבא הכתוב להעיד על הפלגת זהירותה בכבוד הבריות, שהנה לאחר ששתה אליעזר מן הכד נשארו בו מעט מים, והתבוננה רבקה לעצמה שאם תתן מים אלו אל הגמלים יהא בכך זלוול מעט בכבודו של אליעזר, שנותנת לו ולבהמה לשתות מאותם מים וכאילו משווה ביניהם, ולעומת זאת אף בשפיכת המים אל הארץ גם כן יש פחיתת הכבוד ש'שיירי המים' הם כ'מי שופכים'... על כן 'נתחכמה ותרץ להשוקת, ומכח הריצה הגדולה עשתה כאילו נפל הכד מאיליו מידיה ונשפך והיתה ממלאה בו מים, ובוזה נשאר אליעזר בכבודו'. עכ"ל.

ובך כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (שו"ת חו"מ סי' כ) 'וכשם שקשה עונשן של מידות מעונשן של עריות (עיין ב"ב פח:) כך גדול שכרן של מידות טובות משכרן של אריות בתורה'.

בא בימים - ימלא ימיו בתורה ותפילה ולא יאבד מזמנו לריק

בפרשתן (כג א) 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה

כה. לאידך גיסא ישים לבו לדברי המהר"ל (גור אריה) והחתם סופר (תו"מ ד"ה נזם) בדברי רש"י שאליעזר נתן לרבקה 'נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה' (כד כב) כי 'בקע' רומז למחצית השקל שהם בקע לגולגולת, ו'שני צמידים' רמז לשני לוחות מצומדות, שמאחר שראה בה שמצוינת היא בגמילות חסדים בא לרמוז לה על שני העמודים הנוספים שעליהם עומד העולם, כי לוחות הברית הם כנגד 'תורה', ומחצית השקל הוא שורש הקרבנות שהם עמוד ה'עבודה', כי אצל בני ישראל אין די ב'גמילות חסדים' כי אם בכל שלושת העמודים יחדיו תורה ועבודה וגמילות חסדים. כו. כע"ז איתא ב'יערות דבש' (ח"ב דרוש ט), אל בניי, לא טוב הדבר אשר אנו מבליים הזמן היקר בברואים בתכלית השטות ודבר שאין בו ממש בעונותינו הרבים, ומהפכים אור לחושך, כי בלילה מבליים זמן בשטות ולרוע יביטו, ובבקר השמש יצא על הארץ והמה ישנים על מטתם מתהפכים מצד לצד ועוברים זמן תפלה לכל, אשר בעו"ה מרעה אל רעה יצאו עבירה גוררת עבירה.

עוד כתב (ח"א דרוש ד) בני אחי נא הקיצו משנתכם האולת, ואל תבלו זמן בהבלי עולם ושיחה בטלה וספורי דברים בענייני מלחמות מי ינצח ומי ינוצח, ולראות ולטייל מושכי קשת ותריס ומגן מלחמה, והוללות ושמחה של מה בכך, דברים אלו נאותים לשרים וסגנים, אבל מה לנו בזה לאבד זמן וכו', וזו היא שטות גדולה להחליף עולם אמת בעולם תמורה ושקר... ואיך לא תחוסו על הזמן, אם דרך משל זמנך קצוב למות ביום א', ואחד יאמר לך הנני נותן לך מאה אלפים דינרי זהב ותמות יום אחד קודם לזה, ידעתי כי לא תקחם בכל הון, וא"כ שכל כך יקר בעיני האדם יום אחד, יאמר נא איך יאבד יום אחד לבטלה, והרי שוטה זה מאבד אלפים דינרי זהב, ע"ז יקרא שוטה שמאבד מה שנותנים לו (חגיגה ד.ד), כי מתת ה' הוא לברואיו הזמן יקר הנבראים, כי בו יזכה אדם ארחו לדעת ה' ולהשיג שלמותו, ולבוא לחקור תבונות ולתקן מצעדיו צעדי גבר, בו ינחיל חיים הנצחיים, כי כל קנין השלימות בזה העולם.

באר הפרשה - חיי שרה

יז

מסמטאלין זי"ע ('בית אהרן' עמוד קמג.) בלשון הכתוב (תהילים קלו כב) 'נחלה לישראל עבדו' – שה'נחלה' והאושר הגדול ביותר שיש לבני ישראל הוא שזכו להיות 'עבדו' ולעשות רצונו ית"י.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שיגאלנו גאולת עולם, בכריות גופא ונהורא מעליא, ויתברכו הכל בזיווגים הגונים בוש"ק לתורה ועבודה בכריאות הגוף והנפש בעגלא ובזמן קריב.

ויתגדלו על ידי שימלא האדם את ימיו וזמנו כפי הייעוד והתכלית האמיתית, ולא יתבזבוזו לחינם¹¹.

וזהו שהסמיכו חז"ל (בר"ר נח א) את הפסוק (תהילים לו יח) 'יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה' על מה שנאמר 'ויהיו חיי שרה', כי לרוב עבודתה בקודש של שרה אמנו בכל רגע ורגע היו ימיה ושנותיה תמימים ושלמים בלא חסרון כלל. וסיים הכתוב 'ונחלתם לעולם תהיה' כמו שפירש הרה"ק רבי אשר

כז. בדרך זה ביאר הצ"ח (יומא פו: ד"ה גדולה) מה דאיתא בגמ' 'אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם', שימים שהלכו לאבדון הלא שניצלו אותם לעבודתו ית' אינם אלא 'טויטע טעג' – ימים מתים, וכמו שאמרו (ברכות יח:) **רשעים בחייהם קרואים מתים כי אין ערך לחייהם כלל**, אך אם ישוב בתשובה מאהבה וכל זדונותיו יהפכו לזכויות אזי יתברר למפרע שכל הימים המתים 'חזרו לתחייה'... שמאחר שהעבירה נהפכה למצוה ונידון כאילו עשה מצוה באותו רגע אם כן לא הלכו הימים לחינם, וזהו שאמרו גדולה תשובה שמארכת ימים, **שעל ידי התשובה מאהבה 'התארכו ימיו'**, וכל הימים הראשונים שלא נחשבו כלל לימיו ושנותיו עד עתה חוזרים ושבים אליו והתמלאו לו שנותיו.

כיוצא בדבר פירשו גם במה שנאמר (תהילים צ יד) 'שבענו בבוקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו', שאנו מבקשים מהקב"ה **שבענו בבוקר חסדך שנשוב אליך בלב שלם וממילא נרננה ונשמחה בכל ימינו שעברו עד היום הזה כי הכל יהפך לטובה**, וכל הימים המה 'ימינו' ונהיה כולנו 'באים בימים'.

כח. כתב הרה"ק ה'ישמח משה' באגרת לבנו בכהאי לישנא, **למען השם תרחק עצמך מן הבטלה מאד מאד כמטחוי קשת**, כי הלואי שיספיק כל הזמן לזכות בכתרה של תורה, ואיזה זמן הוא נעשה נותר [-מיותר] להוציאו לבטלה, ועוד ראוי לך לדעת, **הלא הזמן אשר אדם חי הוא מבחר הקנינים**, כי כל אשר לאדם יתן בעד נפשו, ואם יקח אדם צרור כספו וישליכו למצולות הנהר משתגע יקרא ואם כן יותר מזה משתגע מי שמשליך קצת זמן מחייו לעסוק בדברים בטלים, עכ"ל.